

GET THE LIGHTS

WHEN TO LIGHT THE CHANUKAH MENORAH

SOURCES / מראי מקומות

1. גמרא שבת כא: וברש"י ותוס'
2. חידושי הרשב"א שם
3. רמב"ם הל' חנוכה פ"ד ה"ה
4. שלחן ערוך או"ח סי' תרעב סע' א-ב
5. ביאור הגר"א ס"ק ב
6. משנה ברורה סע' א
7. ביאור הלכה שם

במה מדליקין פרק שני שבת

כא:

1.

דאי לא אדליק מדליק. אבל מכאן ואלך עבר הזמן אומר¹⁰ הר"י פורת דיש ליזהר ולהדליק כלילה מיד שלא יאחר יותר מדאי ומ"מ אם איחר ידליק מספק דהא משני שינויי¹¹ אחרונה ולר"י נראה דעתה אין לחוש ממי ידליק דלנו אין לנו היכרח אלא לבני הצית שהרי מדליקין מצפנים: דתרמודאי:

וכבתה אין זקוק לה ורמינהו דמצותה⁶ משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק מאי לאו דאי כבתה הדר מדליק לה לא דאי לא אדליק מדליק וא"ג לשיעורה: עד שתכלה רגל מן השוק ועד כמה אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן עד דכליא ריגלא דתרמודאי:

זקנה¹²: לשיעורה. שיהא זה שמן כשיעור הזה ומיהו אם כבתה אין זקוק לה: רגלא דתרמודאי. אם

2.

חדושי

שבת כ"א ב'

הרשב"א

הא דאמרינן מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק. מסתברא דלאו עיכובא הוא לומר דקודם לכן אם רצה להדליק אינו מדליק, דהא ודאי אילו רצה להדליק מדליק סמוך לשקיעת החמה דהא איכא פרסומי ניסא, וכענין שאמרו לקמן (כ"ג ב') בנר שבת דעמוד האש משלים לעמוד הענן ולומר דבמדליק סמוך לשקיעה איכא היכר דלצורך שבת מדליקו והכא נמי דכוותה, אלא דעיקר מצותה לחייבו להדליק אינה אלא משתשקע החמה, והראיה הדלקת נר חנוכה בערב שבת דעל כרחין מקדים עם חשיכה לרבה דאמר בשילהי פירקין (ל"ד ב') משתשקע החמה בין השמשות, [דבשלמא לרב יוסף דאמר משמיה דרב יהודה אמר שמואל דמשתשקע החמה* עד שהכסיף העליון והשוה לתחתון יום לא הוה ראייה דאפשר לו להדליק בערב שבת משתשקע החמה עד שישווה העליון לתחתון, אבל לרבה דאמר משתשקע החמה הוי בין השמשות תיקשי דהא תנן ספק חשיכה ספק אינה חשיכה אין מדליקין את הנרות, וקיימא לן כוותיה הלכה למעשה, אלא ודאי מצוה קאמר ואילו רצה להדליק עם חשיכה מקדים,]

Optional →

זמנים. הלכות חנוכה פ"ג

3.

ה' אין מדליקין נרות חנוכה קודם שתשקע החמה אלא עם שקיעתה לא מאחרין ולא מקדימין. שבת או הויד ולא

הדליק עם שקיעת החמה מדליק והולך עד שנתכלה רגל מן השוק. וכמה הוא זמן זה כמו ונחצי שעה או יתר. עבר זמן זה יאינו מדליק. וצריך שיתן שמן בנר כדשתייה דולקת והולכת עד שתכלה רגל מן השוק. הדליקה וכבתה אינו זקוק להדליקה ונפעם אחרת. הנשאר דולקת אחר שכלתה רגל מן השוק אם רצה לכבותה או לסלקה עושה:

תערב זמן הדלקת גר הנפה. ובו ב' סעיפים:

א. אין מדליקין גר הנפה קדם שתשקע החמה אלא (א) עם סוף שקיעתה^[ב*] ולא מאחרים^[ג*] ולא מקדימים. ויש מי שאומר (ב) שאם הוא טרוד יכול להקדים (ג) מפלג המנחה ולמעלה, ובלבד (ד) שיתן בה שמן עד שתכלה רגל מן השוק: ב. ישכח או הזיד ולא הדליק עם שקיעת החמה, מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק שהוא כמו חצי שעה, שאז העם עוברים ושבים ואיפא פרסומי נסא, (ה) הלפף צריך לתן בה שמן^[ה*] כזה (ו) השעור. וואם נתן בה יותר, (ז) יכול לכבותה לאחר שעבר זה הזמן, וכן יכול להשתמש לאורה לאחר זה הזמן: הגה יש אומרים (ט) שבזמן הזה שמדליקין בפנים (י) אין צריך לזהר להדליק קדם שתכלה רגל מן השוק (ד"ע וטור בשם התוספות), ומכל מקום טוב לזהר גם בזמן הזה. ומיהו, הני מלי לכתחלה אבל אם עבר זה הזמן ולא הדליק, מדליק והולך (יא) כל הלילה, וואם עבר כל הלילה ולא הדליק אין לו תשלומין: הגה ובלילות האחרות ידליק (יב) כמו שאר בני אדם אף על פי שלא הדליק בראשונה (מ"כ בשם מהרי"ל ואגודה וצ"ע):

ביאור הגר"א

ככ, זן ביאת שמשו כו'. אבל ברשב"א [שם] ור"ן [שם] משמע בהדיא שהוא תחלת השקיעה, אלא דמשמע שם בשקיעה שניה, עיין שם ושם. ועיין במרדכי סוף פרק ב' דשבת [דמז תנון] שכתב דלשון משתשקע מוכח שהוא תחלת השקיעה, כמו שכתוב בפרק הפועלים [בבא מציעא פח, ב] משיפקסו עד שיפקסו כו', וכן עיקר. ועיין מה שכתבתי לעיל בסימן רס"א סעיף ב' [ס"ק יבן בארוכה]:

תרעב [א] [נפיה א] אין מדליקין כו' לא כו' ולא כו'. לשון הרמב"ם [הנוכה ד, ה], לבד תיבת סוף, שהוסיף המחבר מדברי הטור, כמו שכתבתי למטה [ס"ק ב]. וכן נראה דעת בעל הלכות גדולות [הלכות הנוכה עמוד קנז]. ורשב"א [שבת כא, ב ד"ה] הא דאמרין ור"ן [שם ט, א ד"ה מצותה] כתבו שמותר להקדים, וערב שבת יוכיח. ועיין שם ושם בארוכה: [ב] סוף שקיעתה. כן כתב הטור [ריש הסימן], וכן כתב הרא"ש בפרק א' דתענית [סימן יבן] על מה שאמרו שם יב, אן כל תענית שלא שקעה כו', וכמו שכתוב בברכות [ב, א] ואגב אורחא קא משמע לן כהנים אימת כו', כדתניא ובה השמש וטהר ויקרא

משנה ברורה

תערב א * עם סוף שקיעתה. פן כתב הטור, וכן כתב הרא"ש בפרק א דמענית, אבל ברשב"א ור"ן משמע בהדיא שהוא תחלת השקיעה, אלא דמשמע שם בשקיעה שניה והגר"א, וכן כתב במאירי ברשב"א ור"ן. וכתב עוד, ועין במרדכי סוף פרק ב דשבת שכתב דלשון משתשקע מוכח שהוא תחלת השקיעה וכו', וכן עקר, עד כאן לשונו, וכן כתב הפרי חדש:

ב לא מאחרים. ^{אוצר החכמה} ולפי זה צריך להדליק תכף אחר צאת הכוכבים. ואם פן צריך עיון, מי שנהוג תמיד להתפלל מעריב בזמנו דהינו אחר צאת הכוכבים איך יעשה ופרי מגדים. והנה לדחות תפלת ערבית משום זה גם פן אינו נדאי, דיש בה מצות קריאת שמע שהיא דאורייתא, וגם דתדיר קודם, כמו שכתבו האחרונים, ועל פן נראה לי דאיש כזה בודאי מן הנכון שידליק קדם מעריב, אחר דהרבה ראשונים סבירא להו דלכתחלה יש לנהוג פן, כמו שהביא הגר"א, ועוד, דאף הטור שכתב סוף שקיעה, נוכח בסמוך דגם הוא סבירא לה דיכול להקדים עד קרוב לחצי שעה מקדם, ובפרט אם נסבר בדעת הרמב"ם כמה שכתב דמדליקין עם שקיעתה הינו ממש עם הזמן שנתכסה השמש מעינינו, וידוע שדעתו דמצות הדלקה הוא רק בחצי שעה או מעט יותר אחר פן ואם עבר זה הזמן שוב לא ידליק עוד, אם פן אם ידליק בשעת צאת הכוכבים אינו יוצא כלל מצות הדלקה לדעת הרמב"ם ^{אוצר החכמה} והעומדים בשיטתו בזמן השקיעה, ואפלו המקלים שיכול להדליק אחר פן, הוא גם פן רק מטעם ספק לכמה פוסקים, ועל פן נראה טוב ונכון לכתחלה להדליק קדם מעריב. ועין בשערי תשובה שכתב בשם מחזיקי ברכה גם פן שמי שעושה פן לא הפסיד, ולפי מה שהוכחנו יש לנהוג פן לכתחלה:

ג ולא מקדימים. הוא מלשון הרמב"ם, עין בר"ן ורשב"א דפליגי על זה והגר"א. והנה מקור הרמב"ם, כתב הרב המגיד שהוא ממה דאיתא בשבת כג ע"ב, ובלבד שלא יקדים ולא יאחר, ויפרש לה דאורייתא בחנכה, ולפי זה לרב הפוסקים דמפרשי לה דאנר של שבת קאי והרבה חננאל ורש"י ותוספות והרא"ש ורובו יונה והמרדכי בריש פרק תפלת השחרו, תו אין לנו מקור לדינו של הרמב"ם, וגם הטור בסימן רסג נסיב לה לענין שבת, וקצת פלא על השלחן ערוך דסתם בסימן רסג סעיף ד לענין שבת וגם בענינינו לענין חנכה, ואולי דבענינינו סובר הטור, ואפשר גם להרמב"ם, שהוא מצד הסבירא, שאינו נפר לפוסקים נסא כשמצדדים, דשגא בטיהרא מאי מהני. אבל קשה, דהתינוח אם מפרש משתשקע החמה כפשטה, נוכל לומר שקדם שקיעה שאור היום גדול לא מנכר אור הנה וליכא פוסמי נסא, אבל כיון שהעתיק השלחן ערוך כפרושו של הטור והמרדכי דהינו מסוף שקיעה והוא צאת הכוכבים, בודאי כשמקדים קצת בערב רבע שעה, ללילה, ותדע דהא בשבת גם פן פסק השלחן ערוך שם שלא יקדים מטעם שאינו הכר שמדליקו לכבוד שבת, ואפלו הכי ידוע שמכרח לכלי עלמא להדליקו קדם בין השמשות הנ"ל, ועל כרחף אנו צריכין לומר דמה שאמרו ובלבד שלא יקדים, הינו דוקא שמדליקו בעוד היום גדול שאינו מנכר שהוא לכבוד שבת, וכן בענינינו שהוא לשם חנכה, וכן מוכח לשון השלחן ערוך שם, עין שם, אבל לא כשמדליקו רבע שעה או אפלו חצי שעה לערב קדם צאת הכוכבים. והנה הטור כשהעתיק מסוף שקיעה לא העתיק ובלבד שלא יקדים, והרמב"ם שהעתיק ובלבד שלא יקדים לא העתיק מסוף שקיעה, אלא כתב שמדליקין עם השקיעה ותה לשונו

ד שיתן בה שמן עד וכו'. דאם לא ידלק בלילה ליכא פוסומי נסא. ואם לא נתן בה שמן רק בשעור חצי שעה כנהוג בכל יום, יחזר ויתן בה שמן וידליק, מכל מקום לא יחזר ויכרף: **ה** הלכך צריך

See whatever הלכה ביאור you have time for.

6.

תערב א (א) עם סוף שקיעתה. הינו, "צאת הכוכבים, שאז העם עוברין ושביין ורואין בביתו ואיכא פוסומי נסא, אכן בערב שבת מקדימין, וכדלקמן בסימן תרעט. והנה המחבר סתם פדעת הטור וסיעתו דסבירא להו דמה שאמר הגמרא דזמן הדלקת גר חנכה הוא משתשקע החמה הינו, סוף שקיעה, אבל באמת יש הרבה ראשונים דסבירא להו דכוננת הגמרא הוא על תחלת שקיעה שנייה, והוא בערב רבע שעה מקדם. ועין בבאור הלכה (אות ב) שבארנו, דלאותן האנשים הנוהגין להתפלל מעריב בזמנו דהינו, אחר צאת הכוכבים, נכון לנהוג פן לכתחלה להדליק קדם מעריב, וכן כתב במור וקציעה וכן נהג הגר"א ואכן ישיל בה כל פן שמן שידלק חצי שעה אחר צאת הכוכבים, ואם לא הדליק מקדם והגיע זמן צאת הכוכבים, יקדים להתפלל מעריב, דהוא תדיר, וגם יש בה מצות קריאת שמע שהיא דאורייתא [שערי תשובה]. ודע, דאפלו הנוהגין תמיד להדליק אחר תפלת ערבית, מן הנכון שיכינו על כל פנים השמן בתוך הנרות קדם תפלת ערבית כדי שיהיה מוכן תכף אחר תפלת ערבית להדליק, דאם יעשה הכל אחר תפלת ערבית, בודאי יש לחש שיעבר עקר זמן הדלקתו, והוא חצי שעה מדינא דגמרא: **ב** שאם הוא טרוד וכו'. רוצה לומר, שלא יהיה לו פנאי אחר פן: **ג** מפלג המנחה. הוא שעה ורביע' קדם צאת הכוכבים, וחשבינן השעה לפי קצר היום, דהינו, שעזת זמניות. ויכול ל"כרף גם פן:

והוא זמן בין השמשות ואפלו לדעת רבנו תם וסיעתו או מעט יותר, איכא הכר שהוא ללילה, ותדע דהא בשבת גם פן פסק השלחן ערוך שם שלא יקדים מטעם שאינו הכר שמדליקו לכבוד שבת, ואפלו הכי ידוע שמכרח לכלי עלמא להדליקו קדם בין השמשות הנ"ל, ועל כרחף אנו צריכין לומר דמה שאמרו ובלבד שלא יקדים, הינו דוקא שמדליקו בעוד היום גדול שאינו מנכר שהוא לכבוד שבת, וכן בענינינו שהוא לשם חנכה, וכן מוכח לשון השלחן ערוך שם, עין שם, אבל לא כשמדליקו רבע שעה או אפלו חצי שעה לערב קדם צאת הכוכבים. והנה הטור כשהעתיק מסוף שקיעה לא העתיק ובלבד שלא יקדים, והרמב"ם שהעתיק ובלבד שלא יקדים לא העתיק מסוף שקיעה, אלא כתב שמדליקין עם השקיעה ותה לשונו

בפרק ד מהלכות חנכה הלכה ה, אין מדליקין נרות חנכה קדם שתשקע החמה אלא עם שקיעתה, לא מאחרין ולא מקדימין. וכונתו ממש קדם השקיעה ונכענו שאמרו בשבת לד שלשה דברים צריך אדם לומר ערב שבת עם חשכה וכו' הדליקו את הנה, הרי דלשון עם הינו זמן מה קדם, ואפלו אם נפרש להרמב"ם סובר כרבנו תם וסיעתו דהינו השקיעה השנייה, גם פן אנו מכרחין לומר דזמן של בין השמשות ומעט יותר כעשרה מנוט מקדם, דהוא בסוף הכל לערב עשרים וחמשה מנוט קדם צאת הכוכבים, אינו בכלל ובלבד שלא יקדים, והראיה משבת, וכל שפן לפי מה שברנו לעיל בסימן רסא כממה פוסקים להרמב"ם סובר דצריך להדליק נרות בערב שבת קדם שנתכסה השמש מעינינו ואינו סובר כרבנו תם דשני שקיעות הן והוא הנקרא שקיעה, אם פן בודאי כשמדליק אפלו קדם שקיעה גם פן אינו בכלל שלא יקדים, אך שלא יקדים הרבה קדם שקיעה, דזהו מה שאמרו ובלבד שלא יקדים. היוצא מדברינו, דהמחבר שהעתיק כטור מסוף שקיעה וצריך לזה דברי הרמב"ם שלא יקדים, הוא צריך עיון גדול. ואגב דארינן בהאי ענינא אכתב מה דקשה לי בדברי הבית יוסף שכתב, ודברי הרמב"ם כדברי בה"ג שכתב, אין מדליקין נרות קדם שתשקע החמה אלא עם שקיעתה, לא מאחרין ולא מקדימין, עד כאן לשונו. וקשה, הלא הר"ן מקשה על דברי בה"ג ממה דקמא לן לענין שבת דאחר שקיעה אסור להדליק ושם נמי תניא משתשקע, ועל כרחף דבענינו גם פן אם רצה להדליק מקדם מדליק, ותרו דבה"ג יסבר כרב יוסף ושם נמי מתר אחר שקיעה, עין שם. ולפי זה מה יענה להרמב"ם דפוסק כרבה, כמו שכתב הרב המגיד בפרק ה מהלכות שבת, ועל כרחף אנו צריכין לומר כמו שכתבנו מקדם דעם שקיעתה הינו זמן מה קדם גם פן נכלל בעם שקיעתה, ודמאי מה דאיתא בשבת, שלשה דברים צריך לומר ערב שבת עם חשכה וכו' הדליקו נר, ומה שכתב אין מדליקין נרות קדם שתשקע החמה, הינו זמן הרבה קדם: